

Användningen av vitt snus och e-cigarett slår nya rekord bland länets högstadiel elever

Region Kalmar läns målsättning är att arbeta för ett nikotin- och tobaksfritt län 2025 och en bättre hälsa för länets alla invånare, unga som vuxna. Tobaksfri duo-enkäten är unik och genom den kan vi följa länets högstadiel elevers nikotin- och tobaksbruk. Alla elever på samtliga högstadieskolor i länet (kommunala och privata) ges varje år möjlighet till att besvara vår Tobaksfri duo-enkät. Här kommer resultatet från Tobaksfri duo-enkäten 22/23.

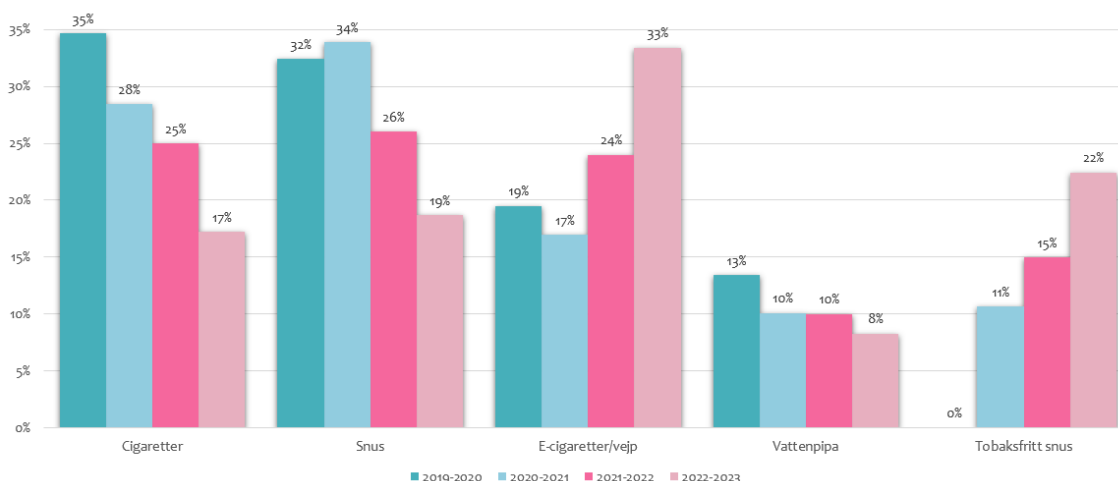
Vitt snus och e-cigarett har på två år ökat med 100%

Användningen av de nya nikotin- och tobaksprodukterna e-cigarett/vejp och det vita/tobaksfria snuset fortsätter att öka rejält och har nu på två år ökat med 94 procent respektive 100 procent. Detta samtidigt som rökning och snusning av det konventionella bruna snuset fortsatt minskar och nu är nere på rekordlåga nivåer. Det kan förklara varför nikotin- och tobaksfriheten står stilla på högstadiet – helt enkelt att det skett ett skifte i vilken typ av produkt barnen använder.

Vitt snus och e-cigarett används numera mest

För första gången någonsin har nikotin- och tobaksprodukterna vitt snus och e-cigarett gått om vanliga cigaretter och brunt snus i vad gäller högst andel användare. Förra läsåret stod fortfarande cigaretter och brunt snus för störst andel användare, men i år har alltså e-cigarett och vitt snus gått om rejält. Till exempel har e-cigarett detta läsåret använts dubbelt så mycket än vanliga cigaretter i jämförelse med förra läsåret då de låg på samma nivå. Läsåret innan det var det tvärtom, vanliga cigaretter användes nästan dubbelt så mkt som e-cigarett. Det har alltså skett ett kraftigt skifte på bara två år.

Nikotin- och tobaksanvändning av de som använder tobak och nikotin ibland och de som använder det regelbundet:

Nikotin- och tobaksbruk per könstillhörighet

Nikotin- och tobaksbruket för tjejer och killar är i år på samma nivå. Däremot är nikotin- och tobaksfriheten lägre bland de som svarat "Annat" på frågan vilken könstillhörighet man känner sig tillhöra. Det är alltså fler i denna grupp som använder någon form av nikotin- och tobaksprodukt.

Nikotin- och tobaksfriheten står still

Nikotin- och tobaksfriheten bland högstadiel elever i Kalmar län står still och har varit relativt oförändrad de senaste fem åren. En förklaring är att det helt enkelt bara skett ett skifte i vilken typ av produkt barnen använder, där de nyare nikotin- och tobaksprodukterna vitt snus och e-cigarett ökat rejält de senaste åren samtidigt som vanliga cigaretter och brunt snus har minskat.

Nikotin- och tobaksfriheten minskar fortsatt för varje årskurs, det vill säga att det är det blir fler för varje årskurs som använder någon form av nikotin- eller tobaksprodukt.

Svarsfrekvensen minskar

Svarsfrekvensen har minskat de senaste åren och ligger i år på 56 procent. Årets minskning kan förklaras med att många i årskurs 9 inte fick några fysiska besök då det gjordes en ändring gällande de fysiska besöken under våren 2023.

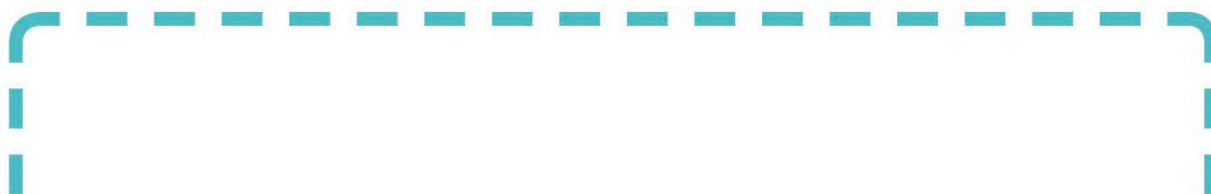
Kalmar län följer den nationella statistiken

Enligt CAN:s senaste nationella skolundersökning 2022 är rökningen nere på historiskt låga nivåer bland både niorna och gymnasieeleverna i årskurs 2. Snusningen (oavsett snusort) har ökat i båda årskurserna under de senaste åren. Särskilt kraftig har uppgången varit bland flickor. Bland flickorna har andelen som snusar mer än fyrdubblats om man jämför med hur det såg ut i början av 10-talet.

Vad gäller specifikt vitt snus uppgav 22 procent i nian och 40 procent i gymnasiet att de provat vitt snus någon gång. Det är en uppgång jämfört med året innan. Nästan hälften av dessa hade en månadsaktuell användning. Även användningen av e-cigarett ökade i årets mätning till att 36 procent bland niorna och 48 procent bland gymnasieeleverna uppgav att de använt e-cigarett någon gång.

44 procent av niondeklassarna hade rökt, snusat eller använt e-cigarett någon gång. Drygt en fjärdedel av niorna hade gjort något av detta under de senaste 30 dagarna. Det var vanligare bland de äldre eleverna. Bland gymnasieeleverna hade 62 procent rökt, snusat eller använt e-cigarett någon gång. 40 procent hade gjort det de senaste 30 dagarna.

Läs CAN:s undersökning i sin helhet här: [CAN:s nationella skolundersökning 2022 - CAN](#)

Analys av resultatet

Siffrorna i år slår **alla rekord**. Nu har de nya nikotin- och tobaksprodukterna för första gången gått om det bruna snuset och cigaretterna, ett skifte som bara skett på två år. Frågan är var vi är nästa år? Om två år? Om ökningen av dessa produkter fortsätter i samma takt?! Det är skrämmande att tänka på detta, vad det innebär för barnen och vad det innebär för folkhälsan i stort.

Årets enkätresultat visar att tobaksindustrins metoder tyvärr har lyckats. Vitt snus och e-cigarett har kunnat undgå tobakslagen och marknadsföras på sociala medier av influencers till ett värde av miljoner, med snygga förpackningar och fräscha godissmaker. Det lockar barnen eftersom produkterna verkar harmlösa. Det barnen (samt vi vuxna) ofta inte vet är att dessa produkter ofta innehåller 3-4 gånger mer nikotin än det bruna snuset och cigaretter, vilket gör att de luras in i ett starkt och helt meningslöst nikotinberoende, som kan bli livslångt.

Det har skapats en helt ny generation nikotinister, vilket är tragiskt, eftersom dessa produkter är allt annat än harmlösa. Framför allt kan nikotinet skada hjärnan och risken för exempelvis psykisk ohälsa, inlärnings- och koncentrationssvårigheter samt hjärt- och kärlsjukdomar ökar. Dessutom blir hjärnan mer mottaglig för andra typer av droger och alkohol. Det har de senaste åren bedrivits mycket forskning på nikotinetts effekter på kroppen. Till exempel finns det nu flera studier som visar att e-cigarett har samma skadliga effekt som rökning. [Läs gärna mer om den senaste forskningen på 1177.se.](#)

Det råder stor okunskap kring dessa produkter och nikotinetts allvarliga hälsoeffekter på kroppen. Vi vuxna behöver läsa på gällande detta. Om inte vi vuxna har den rätta kunskapen är det såklart lätt för våra barn att luras in i ett beroende, utan att vi reagerar. 9 av 10 som börjar använda nikotin- och tobaksprodukter gör det innan de fyllt 18 år, så kan vi få våra barn och ungdomar att låta bli detta under tonåren är chansen större att de fortsätter vara nikotin- och tobaksfria hela livet och också undvika andra droger. Här kan vi vuxna göra skillnad genom att läsa på, öka vår kunskap, tydligt ta ställning och agera förebilder för våra barn och ungdomar.

Vad ni som skola kan göra

Den rökfria skolgården var ett jättebra lagförslag när det kom men med tanke på de nya nikotin- och tobaksprodukternas framfart skulle vi snarare behöva en **nikotin- och tobaksfri skoltid**. Trots att vi idag saknar en tillräcklig lagstiftning är det fullt möjligt för skolans rektor att besluta om att **nikotin- och tobaksfri skoltid** ska gälla för alla som arbetar eller går i skolan. Läs mer om metoden i sex steg samt ta del av vägledning och verktyg här:

<https://tobaksfriskoltid.nu/>

Vänligen,

Ann Ström Frykman, klinikchef Folktandvårdens folkhälsoklinik Kalmar län

ann.frykman@regionkalmar.se

